

Bronzba öntött irodalmi híd

Szoboravatás Kecskeméten, balról: Dr. Zombor Gábor Kecskemét polgármestere, Bisserka Benisheva bolgár nagykövet asszony és Dr. Székely András Bertalan

Tisztelt Nagykövet asszony, Polgármester/Képviselő úr, Elnök úr! Kedves kecskeméti bolgár és magyar barátaim!

Ajka, Iszkáz, Vésztő és a főváros után újabb helyszínen vállalkoztak Nagy László köztéri szobrának a felállítására. A választás kiváló volt, hiszen a XX. század eme költőóriásánál többet nemigen tett más a bolgár líra hazai megismertetéséért. Amikor a mai avatásra készültem, csak megerősödött bennem ez az ismeret, hiszen Nagy László – ipar- és képzőművészeti, majd bölcsész tanulmányai után – már egy saját verseskötettel a tarisznyájában kerekedett föl a negyvenes évtized végén hosszabb időre, hogy a balkáni országban tanulmányozhassa a bolgár költészetet. Ő maga így vall erről: „Mikor Lengyelországból Rózewicz, Bulgáriából Nevena Sztefanova jött hozzánk írói ösztöndíjjal, akkor utaztam Szófiába, 49 őszén. Szerencsémre háziasszonyom, Zsana Nikolova, az irodalom tanára, először a népköltészethez vezetett, mondván, hogy Goethe csak a szerbeket fedezte föl. Bolgárul a

népköltészetből tanultam, bolgárok mondják, hogy kicsit archaikusan beszélek. Fordítani kezdtem a balladákat, s rájöttem, kell ehhez megfelelő nyelvi is. Átolvastam a magyar népköltészetet. Esztendeig dolgoztam (...) Kisebb megszakításokkal másfél évet töltöttem Bulgáriában.”

Ha ehhez hozzáteszük, hogy később is gyakran visszajárt, és a folklór mellett tucatnál jóval több 19. századi meg kortárs bolgár költő verseit ültette át magyarra, akkor joggal tekinthetjük a bolgár literatúra egyik legfontosabb közvetítőjének e hazában.

Mielőtt a műfordításainak a jelentőségét kissé kibontanám, engedjenek meg Nagy László saját lírájáról, erkölcsi tartásáról néhány gondolatot. Az elmúlt évszázad egyik legnagyobb hatású költőjének tartották már a saját korában, hiszen gyorsan kijózanodva a kor diktálta eszményekből s a világ elsilányosodásából, példaszerű biztonsággal vette számba a maradandó értékeket, teremtett egyszerre ősi és modern poézist. Sokrétű, gazdag élményvilágot volt képes

Köszöntő beszéd a kecskeméti bolgár önkormányzat Nagy László szoboravatásán, 2013. szeptember 20-án

illúziók nélkül összekapcsolni a látomásos-metaforikus dalaiban a remény, a cselekvés eszményével. Mitikus jelleg, tragikum és fenségesség az, amit az életmű méltatói kiemelnek az esztétikai minőségéből, amelyből a groteszk, az irónia, a játékosság sem hiányzott.

A tisztaság, a szépség, a tehetség az, amit kiszolgáltatottnak látott már akkor, amikor erre kevesen figyeltek föl itthon s a földrész, a világ más tájain. A kultúra veszélyeztetettsége – különösen a mi kis népeinké –, azóta csak fokozódott, a művész érzékenysége tehát mérőműszerként jelzett a 60-as, 70-es években valami nagyon igazat. A hazájáért és az emberiségért egyaránt aggódott, ezért kapaszkodott a gyökereinkbe. Kortársai is észrevették, hogy az ő organikus felfogása valósította meg a magyar költészetben a legteljesebben, a legnagyobb erővel a bartóki modellt: az ősinék és a korszerűnek az ellentéteket is magasrendű művészi harmóniában összefoglaló szintézisét. Az igazságszeretet, az ember és természet bensőséges kapcsolata, a keresztény liturgia és a pogány kori elemeket is megőrző népi kultúra egyidejűleg hatott a szemléletére.

A költő, akinek legalább kétszer akkora a műfordítói életműve, mint az elmondottak szerint kimagasló saját lírája, miként magyarázta ezt? *„Emlékszem, a kezdet kezdetén kíváncsi voltam, hogy tollam alól az idegen vers hogyan szól magyarul. Később a fordítás volt a kenyerem, de nem mondhatom, hogy teljes kényszerűségből. Még később (...) iparkodtam, hogy egy-egy nyelvtérület költészetét, amit már megízleltem, erőm szerint ciklussá növeljem (...) Megköszönöm az örömet és tudást, melyet a világ költészetéből szereztem, virrasztva sokszor az éjszakában. Néha adtak ingert az írásra ezek a más nyelvű versek.”* A mindössze ötvenhárom esztendőre szabott életének a fordítói szakasza az ókori kínaitól a kortárs amerikai líráig, a balkáni népekétől a finnugor nyelvrokonokéig széles skálát ölel föl. Hitvese és pályatársa, Szécsi Margit szerint Nagy László valóban a mindenséget valósította meg magyarul.

Visszatérve a bolgár vonatkozásokra, bevallottan hatott az alkotói tevékenységére a bolgár műköltészet, de különösen a folklór: *„A fordítás, nekem mint költőnek, arra volt jó, hogy egy népköltészet lényegét jobban megismerjem. Noha a bolgárokéről van szó, gyakran gondoltam arra, hogy a népköltészet még napjainkban is ösztönözhet, hasznos lehet a legújabb lírára (...) sok-sok arcát ismerni kellene végre. Cifrázkodása mellett észrevenni ékességét, realizmusa mellett absztrakcióit, világosságát mellett rejtett áttételeit.”* Így születhettek a költő olyan meghatározó hosszúversei, mint a Menyegző, amely egy neszebári élményből született, és a mindenkori ifjúság egyetemes érvényű, küzdelmes beszéde a romlás és romboltatás ellen, emberibb ideák mellett, a jövő diadaláért.

Hogy milyen megtermékenyítőleg hatott Nagy László a maga korának és az utókornak a fiataljaira, elég, ha csak azt említem, hogy számos népdalfordítását énekelt versként dúdolták, saját verseit pedig bolgár vagy délszláv dallammal. Sebő Ferenc például Súlyom-ének címmel 1984-ben, bolgár közreműködéssel adta ki a nagylemezét az ő énekelt verseiből. Maga a költő pedig csillogó szemmel volt jelen a táncház-mozgalom születésénél. Mi sem bizonyítja jobban Nagy László mesterségbeli tudását, mint a következő, példaként kiragadott bolgár népköltészeti fordítása:

*Szól a kakukk, röpdös,
zöldell már a bükkös,
erdő zöldell immár
a Sztára-planinán.
Hej, zöld erdő sátra,
igazi anyácska!
Legényeket szednek,
katonákat írnak,
írjuk mi magunkat
bükkfa levelére,
erdő, értünk zöldellj,
zöld levéllel fődj el,
zölddel és hűvössel,
hej, zöld erdő sátra,
igazi anyácska!
Bolgár legényekre,
gondolj szegényekre
tarka báránnyával,
tarka báránnyával.
Hej, zöld erdő sátra,
húsító forrása!
Erdő, benned járjunk,
légy te a lakásunk,
téged oltalmazunk,
tisztességgel haljunk,
hej, zöld erdő sátra,
igazi anyácska!*

(Szól a kakukk, röpdös)

Sajátunknak érezzük, hisz akár magyar népdal is lehetne, olyannyira hiteles az átültetés... Ezzel szeretnék köszönetet mondani – az EMMI nemzetiségekért felelős államtitkársága és a magam nevében –, a kecskeméti Bolgár Települési Nemzetiségi Önkormányzatnak. A kulturális kapcsolatainkban máától számon fogjuk tartani, hogy e balkáni kötömb alapzatra Valentin Antonov szófiai művész mellszobrát állították fel az irodalmaink közötti híd egyik legfőbb pillére, Nagy László emlékére. A rokonszenv meg a barátság pedig örökké maradjon meg a magyar s a bolgár között!

Dr. Székely András Bertalan